

Становище

относно дисертационен труд на Нирболат Аскерович Абуов на тема „ Политиката на насилствено преселване на народи в Казахстан : история и съвременност ”, за придобиване на научната степен „ Доктор на политическите науки ” , професионално направление 3.3 Политически науки

„Политиката на насилствено преселване на народи в Казахстан:история и съвременност” е амбициозно изследване - обем от 248 стр. структурирано в увод, три глави , заключение и библиография (230 библиографски единици на руски и казахски език,интернет източници), три приложения ,- реализирано с претенцията да запълва съществена празнота в проучванията на мащабна държавно-организирана репресия към големи човешки общности, методично, настойчиво реализирана в хронологичните граници 1936-1957 г. Дванадесет публикации, сред които монографията „Депортированные народы в Северо-Казахстанской и Кокчетавской областях (1936-1957 гг.) ” (2017 г.), са направили публично достойно основни постижения по темата на дисертационния труд. Предметът на изследването е фокусиран върху процесите на депортиране на народи и влиянието им върху формирането на националната политика на съвременен Казахстан. Амбициозно изследване, опредметило хипотезата, че проблемните последици, възникнали от насилственото преселване на народи, повлияват съществено конституирането на националната политика на Казахстан в условията на независимост. Целта, представена като изследване на историята и характеристиките на политиката за насилствено преселване и влиянието ѝ върху формирането на съвременната национална политика на Казахстан, намира смислови проекции в множество изследователски задачи, организиращи удачна, работеща структура на дисертационния труд.Проекции и на актуалността на сериозното изследователско начинание.

Три структурно обособени части са систематизирали основните смислово-образуващи постижения. В първата глава, озаглавена „Политика на депортиране на народи в територията на Северен Казахстан през 1936-1945 г.” са тематизирани „профилиращи” акценти, моделирали своеобразието на политиката на депортиране на народи след 1936 г. и през годините на Втората световна война. Съдържанието на втората глава – „Политика на държавата спрямо депортираните народи през 1945-1957 г.” е ангажирано с държавната политика и правно положение на депортираните народи през следвоенните години, с политическите настроения и форми на протест сред тях и противоречивата държавната политика за освобождаване на депортираните народи и по-специално, с връщането на чеченците и ингушите в Северен Кавказ. В заключителната глава, „Историята на депортираните народи при формиране на националната политика в съвременен Казахстан”, повествованието е еманципирано от

историографската си натовареност, за да се фокусира върху проблеми на настоящето и бъдещето на новата национална политика на съвременен Казахстан – етнополитически процеси в страната и националната консолидация, исторически поуки и формирането на националната политика, законодателни и институционални инструменти, укрепване на единството и гражданската идентичност на етносите, като начала в изграждането на нова нация.

Историцизиращият подход в първите две части, в значима степен е генерирал ресурсите на историческата поука за съвременен Казахстан - както за преодоляване на шока след разпадането на ценностите на съветската държавна идея, така и за формиране на новата национална политика. Теоретическата реконструкция на политиката на насилствено преселване на народи в Казахстан е обхванала обширна проблемна територия, но тематично профилираният разказ не е допуснал дискурсивна аморфност - за да е реализирано първото по-цялостно изследване на описаното като „политика на насилствено преселване”, свързана с мащабни нарушения на човешки права, на общности и етноси.

Първа глава е побрала множество свидетелства за респектиращи изследвания върху отделни аспекти на политиката на депортиране на народи и профилиран анализ на причините, моделирали особеното в отделните вълни на насилствени преселвания в границите на „хронограмата 1936-1945г.”, изпълнил съдържанието на нарочни параграфи. Тематично фокусиран разказ, успял да покаже еволюцията на репресивно-наказателната практика на съветската държава - от нарушаването на правата на отделните граждани до нарушаване на правата на народи - чийто логичен израз е депортацията. Във втората глава, тази теза е доразвита в извода, че държавата, през целия период на съществуване на системата за принудително преселване, провежда антихуманна, противоречаща на правата на човека силова политика. Обоснована е констатацията, че установения „дравен” режим и репресивна политика, оказват съществено влияние върху социализацията на народите.

В заключителната трета част, барокова реторика е обгрижила проблемните предизвикателства и формулата на политиката по националния въпрос след независимостта, припозната в клишираното „балансирана национална политика”, нов етнополитически модел, гражданска идентичност и т.н. Във финалните строфи на тази част е ситуиран призрачен образ - нация на единното бъдеще - проект, привнесен с привкус на режисирана патетика в изследователския дискурс. Проект, нуждаещ се от по-обстойна аргументация, за да се преодолее впечатлението за механично пришиване –респективно, като проблем на „дълбочината на анализа”. Макар и облагородено с олекотяваща декларативност, посланието на тази глава е обосновано-неоспоримо е, че формирането на съвременна национална политика е невъзможно без осмисляне на миналото, без поуците на трагедията от този период в развитието на съветската държавност. Потребността от изучаването на тоталитарната държавна политика, на методите на нейното провеждане и последиците ѝ в постсъветското пространство, като път към формирането на стабилна национална политика е особено актуално на фона на изострените междунационални отношения в много републики от постсъветското пространство.

Заключението е паспортизирано основателно аргументирани основополагащи изводи. Доказано е, че политиката на насилствено преселване е съставна част на националната репресивна политика на

съветската държава, на схизматично политическо инженерство, обсебено и от химерата – нов съветски човек. Причините за масовата репресия са разположени между превантивните мерки за гарантиране на сигурността и наказанието на народи, за привидно сътрудничество с нацистите. Елиминирано е действието на конституцията по отношение на депортираните народи, а ставащото с тях и конкретните регулации, имащи отношение към съдбата им, се определят с постановления на правителството. Съхранената историческа памет за политиката на насилие е от съществено значение за формирането на „балансирана“ национална политика на Казахстан, реализирана на законодателно и институционално равнище. Епикризата отива и по-далеч – сред причините за насилственото преселване на народи в Казахстан, редом с манифестираните от държавата превантивни мерки за укрепване на сигурността е налице и не така ясно декларирана, скрита мотивация-решаването на социално-икономически проблеми на страната, сиреч, силово активизираната икономическа „модернизация“ на Казахстан е „съставен“ епизод в усилието на съветската държава да се индустриализира - с неиндустриални средства.

В междинно „заключение“ , са разположени три обособени твърдения , в опит да се подкрепи изразена под-теза, че в модела на новата национална политика на Казахстан е проектирана „консолидация, опираща се върху гражданската идентичност и общата история на етносите.“ Подкрепата на тезата е привидяна в три обстоятелства, вписващи се в структурата на разказа за спецификата на обновлението по националния въпрос : казахите не са доминиращи по численост ; подчертаната мултиетничност на населението ; затруднената консолидация от загубата на ценностите и идеалите на съветската държавност и идентичност, от растящите социално-икономически проблеми при формирането на пазарната икономика.

Тази част е ситуирана в изследването след заключителните акценти на втората глава (1945-57 г.) – сиреч , след прекъснат разказ за продължението , за ехото от драмата с насилствено преместване на народи в десетилетията до имплозията, фрагментирала съветската държава – за да предложи на аналитичния разказ директно продължение , ангажирано с последици и уроци от историята на преселените народи за формирането на новата национална политика на Казахстан след 90-те години.. Връзката с предходния анализ в двете глави, трансферирала поуки от репресивната практика на съветската държава , от политиката ѝ по националния въпрос в някаква степен остава декларативна, предпоставена. Пропуснат шанс да се развие по-обстойно загатната под-теза, че насилственото преместване на народи се превръща в база на политика за деформиране на национална самоличност - чрез дисперсиране на население върху огромни територии и политика на русификация. И в този контекст, по-аргументирано би била защитена тезата, че принудителното заселване е инструмент за осъществяване на съветската национална политика; че преселването като инструмент на репресивна политика е разтърсващо драматична историческа памет - източник на необходими поуки при формиране на балансирана политика по националния въпрос в Казахстан. Или, което е същото, да се избегне рефлексът на технологията на насилствено наложени решения, да не се експлоатират популистски идеологеми- значим капитал от историческия одит и на аналитична оценка на последиците и рисковете на една от трагедиите на XX в.

В епилога са записани и не особено съдържателни, но оптимистично енергизирани заключителни твърдения, отразили институционализирана активност по създаването на нова балансирана политика. Потребна е бележката, че използваното категорично социокултурно времево измерение, звучащо “като никога до сега”, прави възможна ключовата проектна фраза „нация на бъдещето” (гражданска идентичност, обща история на етносите, нация на бъдещето), в приповдигнатата си реторичност, като че ли останала по-скоро фасаден образ, отколкото реално движение към нещо - ефимерна прогноза, някак си културно ирелевантна към демократизацията и реалните реформи. Пропуснато е да се изведе по-структурирано обобщение, репликирано от изпитанията на социално-политическото развитие, което да освободи съдържанието на последната част от безбрежния, сладникав оптимизъм и залиняла критична рефлексия, създаващи впечатление за нереализиран докрай профил в изследователските задачи.

Записаните съдържателни резултати в „Политиката на насилствено преселване на народи в Казахстан: история и съвременност” рекрутират необходимите основания на самооцененото като приноси, обогатяващи наличното знание в няколко съществени аспекта. Небрежността е констатацията, че за първи път в Казахстан е реализиран комплексен системен анализ на проблема и теоретическо обобщение на изследванията на процесите, свързани с депортацията на народи. В този контекст е проучен широк кръг от особено ценни източници - в по-голямата си част, въведени за първи път в научно обръщение. Направен е задълбочен анализ на комплекса от законодателни актове, разкриващи механизма на насилствено преселване на народи, като са осмислени общите и особени черти в статусите на депортираните. Депортацията е осмислена като широк спектър от нарушения на правата на човека, на големи общности, симбиоза на власт и насилие, на мащабна извънсъдебна принуда. Системно е описана държавната политика през целия период на действие на режима на принудително заселване на народи. Анализирани са предизвикателствата пред конституирането и развитието на националната политика на Казахстан, в контекста на последиците от историята на принудително преселване на народи, за формирането на новата гражданска идентичност - нацията на бъдещето.

Политиката на принудително заселване на народи в Казахстан: история и съвременност е сериозно изследователско постижение на, постигнало за първи път обобщено изследване на един от най-трагичните процеси в историята на съветската държавност. Паспортизираните характеристики на тази репресивна практика преутвърждават извода, че в нея с особена острота е откроена насилствената природа на политическия режим на съветската държава. Липсата на обобщени, поцялостни изследвания, обхващащи политико-правните измерения на политиката на депортация на народи е компенсирана в значима степен от създадения съдържателен изследователски продукт. Постижения, които са основания на **положителната оценка** и на предложението Научното жури да **даде** на Нибулат Аскерович Абуов научната степен „доктор на политическите науки”.

